

НАЗАРМАТ

ҒУНЧАЛАР

Шеърлар

Тошкент
Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети
«Ёш гвардия» нашриёти
1987

Назармат.
Н 18 Гунчалар: Шеърлар: [Кичик ёшдаги мактаб ўқувчилари учун].— Т.: Ёш гвардия, 1987.—32 б.

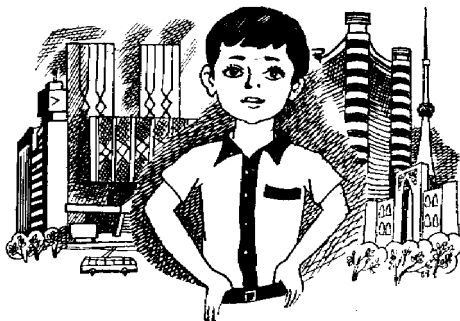
Муаллиф енгил юмор билан суғорилган шеърлари орқали болаларни ҳалолликка, тўғри сўзликка даъват этади. Унинг бу эзгу нияти изсиз кетмайди, деган умиддамиз.

Назармат. Бутончики: Стихи.

Уз2

Н $\frac{4803010000-44}{356(04)-87}$ 144—87

©Издательство «Ёш гвардия», 1987

ТОШКЕНТ

Қадим Тошкент шаҳримиз
Тарихларга бой экан,
Шарқда машъал ном олган
Таърифи зўр жой экан.
Шаҳримизни қадимда
Шош деб аташган экан.
Уруш бошлаб кўп хонлар,
Халқни талашган экан.
Икки минг йиллик тўйин
Биз яқинда ўтказдик,
Яна гўзал бўлсин деб,
Гул, кўчатлар ўтқаздик.
Шаҳримизда музей кўп,
Тез-тез бориб тураман.
Ҳар борганда бир китоб,
Ўқигандай бўламан.

Г У Л

Кўчамизда беозор,
Гулнор деган бир қиз бор.
Ким сўраса отини,
Гулга йўйиб зотини,
— Гулман, — дейди хурсанд у,
— Отим, ахир Гулнор-ку...
Гўдакликда онаси,
Бошида парвонаси,
— Гулсан, қизим, — деганди,
— Бу чин сўзим, — деганди.
Шу сўз қолган ёдида,
Гул сўзи бор отида,
У, Гул тоза бўлур, дер,
— Яшнаб нурга тўлур, дер.

ГУЛ КЕЛТИРИБ ҚУЯМАН

Боғда катта ҳайкал бор —
Милтиқ тутган қаҳрамон.
Уни кўрсам мард бобом
Едга келар ҳар қачон.

Жангда ўлган бобомни,
Мен хотирлаб юраман,
Доим ҳайкал пойнга
Гул келтириб қўяман.

МИНГ БИР ҲИКМАТ

Уқиб қолдим бир кун
Минг бир ҳикмат китобин,
Нурга ўхшар ҳар сўзи,
Кўрдим билим офтобин.
Эгаларин ахтарсам,
Доно боболар экан,
Улар ёзган китоби
Гавҳар маънолар экан.
Китобларин билмайман,
Уқимаганман ҳали.
Тоғиб барин ўқийман,
Имкони бор маҳали.
Минг йиллардан буён у
Доно сўзлар яшайди,
Қишиларни қуёшдай,
Нурли йўлга бошлайди.
Яхши сўз ва яхши иш,
Улмас экан ҳеч қачон.
Ҳаётдан маъно излаб
Улғаяркан ҳар инсон.

ПУЧ ЁНҒОҚ

Мактабда оч қолмай деб
Қант, нон оларди Турғун
Шунга қўшиб ойиси
Ёнғоқ солибди бир кун.
Танаффусда Турғунбой
Шошиб чиқди ташқари.
Чақиш учун ёнғоқни,
Олса, енгил — пуч бари.
Ҳа, майли, деб қант билан
Нонини еб олди у.
Уқишдан сўнг кўчада,
Ёнғоқ ўйнаб қолди у.
Папка қолди бир четда,
Бир четда қолди китоб.
Турғунбойнинг ишидан
Китоб эди кўп хуноб:
— Нега мени кўрмайсан,
Заҳда қолдим намиқиб,
Қўшилма шу болага,
Ёнғоқ отма ҳовлиқиб.
Мен — китобман, билимни
Қўпчилик мендан олур,
Уқимаганлар элда
Пуч ёнғоқ бўлиб қолур.

КИМ НИМАГА МОЙИЛ?

Бир четда тўп ўйнарни
Аҳмад билан Миржалол,
Кўчадан ўтиб қолди
Тарвуз кўтарган бир чол.
Зўрға қадам босарди,
Мункиллаган, бемадор.
Миржалол салом берди
Аҳмад қилмас эътибор.

Бориб чолнинг юкига
Қўл узатар Миржалол,
— Элтиб берай, отахон,
— Раҳмат, болам, майли ол...
Қўлга олиб тарвузни,
Юрди у чол кетидан.
Аҳмад бўлса кўз олмас
Қоптоқнинг чарм бетидан.

ВЕЛОСИПЕДЧИ БОЛА

Велосипедчи бола,
Ҳовлиқмагин йўлингда.
Руль дегани коптоқмас,
Ўйнама бир қўлингда.
Чорраҳадан ўтганда,
Таксиларга етганда,
Гоҳо тезлаб улардан
Ўтиб кетсанг олдинга,
Доим тезлик хавфини
Келтириб тур ёдинга.
Шошган йўлга ўч бўлар,
Бир кун хавфга дуч келар,
Йўлга чиқсанг қараб юр,
Рулингни-чи тўғри бур!

ЖАЖЖИ ҚИЗАЛОҚ

Онаси иш буюрса
Етти ёшли Қумушга
Тез бажариб қўяди,
У ўрнак ҳар юмушда.

Катта-ю кичикка у
Қўмаклашар ҳамиша.
Арзанда болалардай
Қилмас сира хархаша.

Ҳамма ҳарфни танийди,
Яхши чизар расмни,
Ўрганмасам ўқишни,
Берар у таъзимни:

Иккичи деб, отимни
Чиқаради ялқовга.
«Яхши бола,— дейди у,—
Ёрдам берар бировга».

Ўйлаб кўрсам Қумушнинг
Гапи тўғри фойдалиқ.
Қишиларга ёрдамни,
Биз сира унутмайлик.

ТОҒДАГИ ОҚ УИ

Тоғ бағрида оппоқ уй
Атрофи кўк, арчазор.
Яшил чойшабин ёзиб,
Кўчиб келибди баҳор.
Салқин сабо чўққидан
Қор нафасин келтирар.
Тоғ сарвлари — арчалар
Салом бериб эгилар.
Папка тутган болалар
Оппоқ уйга йўл олур.
Галстуклар бўйнида
Лола каби товланур.
Лолаларнинг гулшани
Тоғ бағрида оппоқ уй,
У мактабдир, бу даргоҳ,
Олиб келди дилга куй.

КИММАН ҰЗИМ?

Мени атар амаким,
«Тўлқин бола — ҳотамтой».
Йўлда эса аллаким,
Кулиб дейди «Кичкинтой»,
Жаҳли ёмон қўшнимиз
Қўрса дейди: «Тирмизак»,
Унинг шериги — семиз,
Лаб буриб дер: — «Елвизак».
Бобом эса эркалаб,
«Сенми, болам, — дейди — Шер».
Дадам эса эрталаб,
«Яхши ўқи, Тўлқин», дер.
Билолмайман ким ўзим,
Кичкинтойми, ҳотамтой,
Ойижоним дер: «Қўзим»,
Қимман ўзим, айтинг, ҳой?

НУРИ, БУВИ ВА СИНГАН ШОХ

I

Нури қитмир, тинч турмас,
Кўча-кўйда жим юрмас.
Тор келгандай унга йўл,
Ҳар нарсага чўзар қўл.
Йўл бошида олича,
Пишган, ҳосили анча,
Битта шохи эгилган,
Мевадан маржон илган.
Нури яқин келади,
Мўртлигини билади,
Лекин тортар шохидан,
Ажратар бутогидан.
Серҳосил шох қарсиллар,
Ўқ теккан қушдай синар.

II

Эртасига бувиси
Нуривойни уришиб,
Дока боғлаб пойнга,
Шохни тиклар жойнга.
Лой чаплайди айлана,
Қад ростлайди шох яна.
Лабин артиб, наридан,
Нури қарар харидан.
Йиллар ўтиб олича,
Қийшайгани ҳолича
Ўсиб гулга кирди денг,
Яна мева берди денг.
Бироқ, Нури ўтса шох,
Дер: — Ёмондан қурир боғ.

ХАДИЧА ВА МУСИЧА

Бошланганда навбаҳор
Бирдан ёғиб қолди қор.
Бўғотдаги мусича
Шумшайиб қотди пича.
Чунки қордан сўнг бирдан,
Ёққан совуқ ёмғирдан,
Қаноти ҳўл бўлибди,
Инига сув тўлибди.
Хадича кўриб бунн
Инидан олиб уни
Иссиқ уйга келтирди.
Дон еб, қушга жон кирди.
Шундан буён мусича
Уйдан чиқса Хадича
Учиб келар ёнига,
Қўнар сочган донига.
Гоҳ ку-кулаб сайрайди,
Баланд учиб, яйрайди.

ҚАЛБИ ДАРЁ

Бирор киши бошига,
Мушкул иш тушса агар,
Қўмаклашар Хол тоғам,
Олар ҳолидан хабар.
Шунинг учун уларни
Қалби дарё дейдилар.
Ҳурматини улуғлаб,
Чексиз дунё дейдилар.
Мен ҳам ўқиб улғайсам,
Қалби дарё бўламан,
Яхшиликнинг қўлидан
Ушлаб ҳамроҳ бўламан.

ХАЁЛ ВА ИСТИҚБОЛ

Тоғам жилмайиб хушқол
Бир кун бердилар савол:
«Қани айт-чи, нимадир
Хаёл билан Истиқбол?»
Мен бўлсам-чи билолмай,
Шу икки сўз маъносин,
Дейман: «Эрта келсангиз,
Эшитасиз жавобин».
Бошим силаб тоғам дер:
«Майли эрта жавоб бер,
Аниқ қутаман жавоб,
Уйлаб маъносини топ».
Кеч бўлади, кейин тун,
Ухлаб турсам, сўнг эрта.
Тоғам келар эрта кун,
Жавоб кутар, албатта.
«Яна келганимгача,
«Жавобини топ», деган
Ёрдам беринг, болалар,
Маъноси нима экан?

ДАФТАР ЧИЗИҒИ

Жамол дафтар варақлар,
Чизиқлари ярақлар,
Шошиб ёзар бетоқат,
Ёдга келмас ҳуснихат.
Ҳарф жўжадай тарқалди,
Бири четга тақалди.
Тушганидан бу ҳолга,
Чизиқ айтар Жамолга:
«Нега йўлга кирмайсан,
Тўғри йўлни билмайсан?».
Сўзлар яна чизиқлар,
Тутиб Жамол қўлидан:
«Юролмасанг чизиқдан,
Юролмайсан йўлингдан...»

«5» БИЛАН «2» СУҲБАТИ

Жаранглади қўнғироқ,
Синф бўш қолди шу чоқ.
Диктант ёзилган дафтар,
Партада очиқ ётар.
Варақларда икки хил —
Бири кўк, бири қизил
Қалам билан ёзилган
Баҳо кўринди бирдан.
Бир варақда «5» рақам,
Бошқа бетда «2» ҳам.
Чеккадаги партада,
Суҳбат кетди ўртада:
— Нега рангинг қизилдир?
Сабабини тушунтир.
Мен ҳам худди байроқдай
Яшнаб қип-қизил бўлай.

«5» кўрсатди ёнини,
Хуснихат томонини,
— Мен турган шу варақда
Ҳатто кичкина нуқта
Текис, чиройли бир хил,
Кўрса қувонар кўнгил.
Сен «яшаган» варақда,
Қара, нуқта қаёқда,
Чизикдан пастга тушган,
Ҳарфлар қийшиқ-буришган.
Сўнг перога илиниб
Чиққан қуйқум билиниб
Варақ бўйлаб сачраган,
Муаллимга учраган...
Шунинг учун бош эгиб,
Ёмон жойда зерикиб,
Оғир хаёл сурасан,
Ва кўкариб турасан.

ОЛТИН ТАНГАЛАР

Эски бино ўрнида
Қазиш ишлари кетди.
Йўлчи билан Ғайбулло
Ишда ғайрат кўрсатди.
Ховуз ўрнин қазишда
Улар топишди хумча.
Хумча ичида мушгдай
Бир ғалати тугунча.
Йўлчи очди тугунни,
Чиқди ичидан тилло.
— Яшир тиллони дарров, —
Деди шошиб Ғайбулло, —
Менинг акам тиш дўхтур,
Тез унга оборамиз,
Эвазига каттакон
Мукофотлар оламиз.
Йўлчи олди тиллони,
Ҳар бирида зўр сурат.
Тарихдан бир ёдгордир,
Бор уларда сир, ҳикмат.
— Йўқ, — деди у дўстига, —
Тиш бўлмасин тангалар.
Тил бўлгани яхшироқ,
Сўзлар олтин тангалар.

ФРОНТДА БУЛГАН ВОҶЕА

Буғдойзорда тонг саҳар
Тараларди «битбилдиқ»,
Уни отмоқ бўлиб ёв
Ўқталиб турар милтиқ.
Бир томонда бизники,
Бир томонда баттол ёв.
Ўрталиқда бедана,
Ёв ўқ узар беаёв.
Жангчи Деҳқон беозор
Қушга раҳми келади,
Унга ўқ узган ёвни,
Билишга интилади.
Рухсат берар командир,
Жангчи қўзғалар чаққон.
Баланд ўтни оралаб
Эмаклар душман томон.
Сайраб турган бедана,
Жимиб қолди ўтлоқда.
Душман ўқи тегдими,
Ётарми у тупроқда?
«Баҳор қуши, ғам тортма,
Ўзим ҳозир...», дер шу он.
Қишлоқдаги «хунар»ин
Ишга солади Деҳқон.
Эмаклайди вавақлаб,
Ёв тикилди у ёнга.
Жангчи эса паналаб,
Ўтди бошқа томонга...
Чиқиб ёвнинг ортидан,
Ғиппа бўғди йиқитиб,
Сўлақмонни бир зумда
Жойлади қопга тиқиб,
Елкасида ўлжаси
Қўзғалди қисми томон.

Йўл четига бедана
Учиб келди шу замон,
Қутлагандай жангчини
Сайрар яна бедана.
Қузғунни асир олиб,
Борар жангчи «бедана».
Шундан кейин қисмда,
Жангчи олди янги ном,
«Беданавой» деб дўстлар,
Ҳазиллашарди мудом.

МЕНИНГ ДАДАМ КРАНЧИ

Менинг дадам бинокор,
Қурилишда кранчи.
Машинаси зап бўйдор,
Полвон филдан зўр кучи.

Қават-қават иморат,
Устида у айланар.
Минг одамнинг хизматин,
Бажаришга шайланар.

Пастга шўнғиб кўтарди,
Қажавада бетонни,
Сўнг қаватлар устига,
Ўрнатди тайёр томни.

Бир машина тахтани,
Тевага даст кўтарди.
Қаватларнинг устидан
У авайлаб ўтарди.

Сўнг тахтани бўшатди,
Уста кўрсатган жойга,
Ишин кўриб: — Қойил-е! —
Дедим бу кранвойга.

Шу вақт баланд тепадан
Жаранглади қўнғироқ.
Бош кўтариб қарасам,
Дадам имлар: «Чиқ тезроқ!»

Темир зиналардан мен
Чиқавердим юқори.
Чиққан сари кетгандай
Оёғимнинг мадори.

Мен дадамнинг ёнига.
Чарчаб чиқиб ўтирдим,
Чиққан каби ҳис этдим,
Худди тоғ довонига.

Атрофимда паст-баланд,
Иморатлар ярақлар.
Ёнгинамда бир гала,
Каптар учиб ўйноқлар.

Тўнқарилган қозондай
Турар бошимда осмон.
Бундай баланд жойга мен
Чиқмагандим ҳеч қачон.

Узоқ-узоққа қараб
Дадам билан турардим.
— Анов баланд уйларни,
Қим қурган? — деб сўрадим.

— Биз қурганмиз уларни, —
Деди севиниб дадам.
Шунда, бўламан дедим
Сиздек кранчи мен ҳам.

КИМ ҚҰРҚОҚ?

Чўпон Қодир бобонинг
Ўғли Султон шўх бола.
Шўх-у, лекин курашда,
Тўп тепишда йўқ бола.
Бир кун унинг дўстлари
Атрофини ўрашди.
Кураш тушмоққа юрак
Борми дея сўрашди.
Умар анча гавдалик,
— Куч синаймиз, кел, — деди,
Султон уни рад этса,
Умар баландроқ келди:
— Сен қўрқоқсан, Султонча,
Юрагинг йўқ курашга.
Чопишларингни бас қил,
Тегаверма кўп ғашга.
Бу гап ўтиб тез кунда
Каникул ҳам бошланди.
Султон кетди яйловга,
Тоғда кўклам бошланди.
Умар қолди қишлоқда,
Лагерларда дам олди.
Ҳаш-паш демай сентябрь,
Ўқиш ҳам келиб қолди.
Умар чиқди уйидан,
Қайтди яйловдан Султон.
Умар яна гап ташлар,
— Дам олдингми, ҳой полвон?
Болаларни кутарди,
Мактаб қучоғи яна.
Умар дўстларин йиғиб,
Султонга қилар таъна.
— Юраги йўқ курашга,
Юрак нима қилсин, — дер.

Султон ғазаби тошар,
«Қўрқоқликни кўрсин» дер.
Чақиради Умарни,
Имлар шерикларин ҳам,
Ҳамма давра қурганда,
Очар халтани, шу дам.
Икки илон вишиллаб,
Бош кўтарар халтадан.
Тўзғиб кетар болалар,
Қочар Умар ҳам бирдан.
Султон ол, деб Умарга,
Халтачани узатар.
Умар чўчиб наридан
Илонларни кузатар.
Келар Миразиз ота,
Кекса зоолог устоз,
Болалар чуввосига
Билдиради эътироз:
— Нега синф тўполон?!
— Мен, — деб бош эгар Султон, —
Зоолог бўлмоқчиман,
Шунинг учун бу илон...
Мени — қўрқоқ деб дўстлар
Ҳозир хафа этишди,
Илонларни кўрсатсам,
Бари қочиб кетишди.
Унинг орзусин ёқлаб
Уқитувчи «раҳмат» дер,
Султонни қўрқоқ деган
Умар эса чизар ер.

ЕЗ КЕЛДИ

Ез келди,
Дарё бўйи, кўлларга
Лайлак билан ғоз келди,
Далаларга, қирларга,
Яшил пойандоз келди.
Ез келди,
Галстуклар тақишиб,
Лагерларга биз келдик.
Тоғ бағрида яйрашиб,
Гербарий ва гул тердик.
Ез келди,
Ҳил-ҳил пишди мевалар,
Бизлар бориб теришдик.
Раҳмат айтди боғбонлар,
Хурсанд бўлиб келишдик.
Ез ўтди.
Таътилни ҳам тугатиб
Мактабга қайтдик бизлар —
Юртимиз чиройидан
Қувонган ўғил-қизлар.

ПАРВОЗ

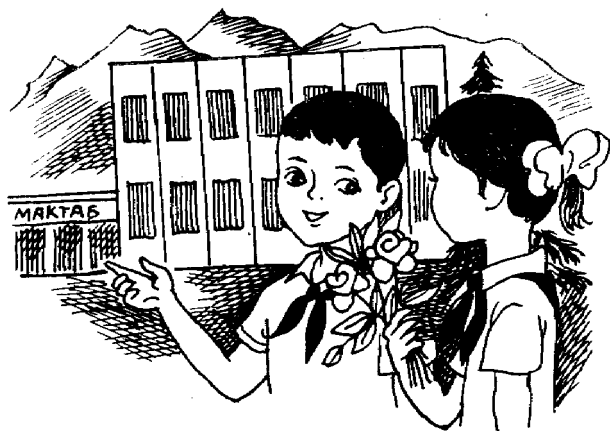
Синфдошим Турсуной
Ашулачи ҳаваскор.
Жимиб қолар ҳаммаёқ
У қўлга олса дутор.
Зап овози бор дейди,
Уни билган ҳар киши.
Лекин ўзи уятчан,
Ёмон эмас ўқиши.
Аъло баҳо оҳанги
Бўлсин дейди овозим.
Яхши билим олганда,
Қўшиқ бўлар парвозим.

ОҚСОЙ КУЙЛАЙДИ

Шўх сув устида
Қалқир оқизоқ.
Қулоғимга сув,
Куйлайди шу чоқ.
Майин шилдираб
Сўзлаб борарди,
Уйнаб, пилдираб,
Бўзлаб борарди.
Бир маҳал бобом
Келиб қолдилар.
Ишлар қалай, деб
Сўраб қолдилар.
Бобом қишлоқда
Энг кекса мироб.
Мен бир саволга
Излардим жавоб.
«Айтинг ариқлар,
Нега куйлайди?»
Бобом ариққа
Қараб сўйлайди:

— Помир тоғидан
Оқиб келар у,
Ҳар томчисини,
Халқ дейди, инжу.
Сен турган шу жой
Тақир чўл эди,
Гармселларга,
Бу ер йўл эди.
Оқсой сувини
Чўлга таратдик.
Пахтазор, боғлар,
Гулшан яратдик.
Оқсой боғларга
Йўл олар энди,
Ўз қудратидан
Лол қолар энди.
Йўлида минг хил
Чаманни кўриб,
Севинганидан
Куйлар югуриб.

БАҲОР КЕЛДИ

Баҳор келди, болалар,
Очилди гул-лолалар.
Паст, баланд адирларда,
Тоғ, адир ва қирларда.

Лола ўхшар чаноққа,
Ранги эса байроққа.
Баҳор гулин кўрайлик,
Адирларда юрайлик.

Алвон-алвон лолалар
Яшнаб дейди: — Болалар,
Бу гўзаллик сизники,
Бахтли ўғил-қизники.

ПАХТАОЙ

Пахтаой, ҳой пахтаой,
Далаларнинг оқ қизи,
Ҳар чаноғинг тўлин ой,
Кўсакларнинг юлдузи.
Қишлоғимизда ҳамма,
Сенга дўсту қадрдон,
Бобом дейди: «Пахтада,
Ҳосият кўп, бир жаҳон».
Шунинг учун бобомдай,
Бўлай дейман пахтакор,
Пахта илмин ўрганиб
Хирмон уйиш орзум бор.
Пахтаой, ҳой пахтаой,
Кел, қадрдон бўлайлик,
Азиз, она Ватанга
Қатта хирмон элтайлик.

МУНДАРИЖА

Тошкент	3
Гул	4
Гул келтириб қўяман	5
Минг бир ҳикмат	5
Пуч ёнгоқ	6
Ким нимага мойил?	7
Велосипедчи бола	7
Жажжи қизалоқ	8
Тоғдаги оқ уй	9
Кимман ўзим?	10
Нури, буви ва синган шох	11
Хадича ва мусича	13
Қалби дарё	14
Хаёл ва истиқбол	15
Дафтар чизиги	16
«5» билан «2» суҳбати	16
Олтин тангалар	18
Фронгда бўлган воқеа	19
Менинг дадам кранчи	21
Ким қўрқоқ?	23
Ёз келди	25
Парвоз	26
Оқсой куйлайди	27
Баҳор келди	29
Пахтаой	30

Для детей младшего школьного возраста

На узбекском языке

НАЗАРМАТ

БУТОНЧИКИ

Издательство «Ёш гвардия»—Ташкент—1987

Такрибли Ч. Раҳиева

Редактор Я. Тоғасев

Рассом Г. Лишялова

Расмлар редактори Х. Раҳматуллаев

Техн. редактор В. Демченко

Корректорлар: М. Набиева, Ш. Валиева

ИБ № 2139

Босмахонага берилди 6.02.87. Босишга рухсат этилди 30.03.87. Формати 70×108¹/₃₂. № 1. Босма қоғозига литературная гарнитурда юқори босма усулида босилди. Босма листи 1,0. Шартли босма листи 1,40. Нашр листи 1,02. Тиражи 5000. Буюртма № 37. Баҳоси 5 т. Шартнома № 159—86.

Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети «Ёш гвардия» нашриёти, Тошкент, 700113, 8-квартал, Қатортол кўчаси, 60.

Ўзбекистон ССР Нашриёт, полиграфия ва китоб савдоси ишлари Давлат комитети Тошкент «Матбуот» полиграфия ишлаб чиқариш бирлашмасининг 2-босмахонаси, Янгийўл шаҳри, 702800, Самарқанд кўчаси, 44.